

Sundbyberg 2019-05-27

Dnr: U2019/00243/S

Vår referens:

Stefan Eklund Åkerberg

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle (SOU 2019:4)

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är ett samarbete för 44 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar närmare 400 000 människor. Vårt mål är ett samhälle för alla. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt – rätten för personer med funktionsnedsättningar att fungera på jämlika villkor i samhällets alla delar.

Sammanfattning

Utredningen har haft i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att ge alla elever inom skolväsendet möjlighet att göra väl övervägda utbildnings- och yrkesval fattade utifrån goda kunskaper om arbetsliv och utbildningsvägar. Vidare skulle utredaren föreslå möjliga åtgärder för att minska betydelsen av kön, social bakgrund och funktionsnedsättning vid utbildnings- och yrkesval. I detta ingick att analysera hur studie- och yrkesvägledningen kan bidra till att förbättra övergången från skola till arbete för elever med funktionsnedsättning

Funktionsrätt Sverige tillstyrker i stor utsträckning utredningens förslag och lämnar kompletterande synpunkter på flera förslag. Vi vill också hänvisa till yttranden från våra medlemsförbund som ger en mer fördjupad bild av hur enskilda förslag påverkar de egna målgrupperna och vilka kompletteringar man anser behövs.

Utredningen problematiserar i de inledande avsnitten kring behovet av en utvecklad studie- och yrkesvägledning för personer med funktionsnedsättning. Den lyfter fram och pekar på behov och förutsättningar som behövs för att målgruppen ska kunna få en fungerande studie- och yrkesvägledning. När det sedan kommer till de konkreta förslagen saknas ett tydligt funktionsrättsperspektiv. Både i de formulerade förslagen och i de motiverande texterna. Man konstaterar bara att förslagen förväntas leda till en positiv förändring även för denna målgrupp. Funktionsrätt Sverige efterlyser därför mer fördjupande resonemang kring hur förslagen förväntas ge önskat resultat även för elever med funktionsnedsättning. Positivt är att utredningen överlag inkluderar grund- och gymnasiesärskolan i sina förslag.

Ett bärande förslag i utredningens betänkande är bytet av begrepp där man föreslår att gå ifrån nuvarande Studie- och yrkesvägledning till Karriärvägledning. Vi är tveksamma till denna förändring och menar att man i stället bör behålla det nuvarande och väl etablerade begreppet Studie- och yrkesvägledning. De övriga förslag som läggs blir fortfarande adekvata även med nuvarande begrepp.

Nedan sammanfattar vi våra ställningstaganden i korthet.

10.2 Benämningen studie- och yrkesvägledning ska ändras

Funktionsrätt Sverige är tveksamma till den föreslagna ändringen av begreppet till karriärvägledning och de ändringar som följer av detta. Vi anser att dagens etablerade benämning bör behållas.

10.3 Elevernas tillgång till karriärvägledning ska tydliggöras och stärkas

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag. Samtidigt menar vi att studie- och yrkesvägledningen för elever med

funktionsnedsättning, både i grundskolan och i särskolan, behöver utvecklas och stärkas kompetensmässigt långt utöver de förslag som presenteras i utredningen.

10.4 Karriärvägledarens uppgifter ska tydliggöras

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.5.1 Framtidsval ska införas i grundskolan och motsvarande skolformer

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.5.2 Garanterad tid för framtidsval

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.5.3 Uppgifter om elevens deltagande i framtidsval ska dokumenteras i betygsdokumenten

Funktionsrätt Sverige avstyrker förslaget.

10.5.4 Stärkt karriärvägledningsperspektiv i grundskolan och motsvarande skolformer

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.5.5 Stärkt karriärvägledningsperspektiv i utbildningen på gymnasial nivå

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.7 Uppdrag till Skolverket om översyn av läroplanerna

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.8 Huvudmannen ska ha en plan för karriärvägledning

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.9 Ändring av Arbetsförmedlingens instruktion

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.10 Ändring av Skolverkets instruktion

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.11 Kompetensutvecklande insatser samt stärkt karriärvägledningsperspektiv i högskolornas examensbeskrivningar för lärarutbildningarna

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag och delar utredarens bedömning att befattningsutbildningen för rektorer bör innehålla moment om arbetet med studie- och yrkesvägledning.

10.12 Fler möjligheter att utbilda sig till karriärväglare och en översyn av grundutbildningen

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.13 Uppdrag till Skolverket om digitala vägledningsverktyg

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

För förtydligande och kompletterande synpunkter kring våra ställningstagande i denna sammanfattning hänvisar vi vidare till avsnitten Inledande synpunkter och Synpunkter på utredningens förslag.

Inledande Synpunkter

Med utgångspunkt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska konventionsstaterna säkerställa ett sammanhållet utbildningssystem på alla nivåer och ett livslångt lärande. En fungerande studie- och yrkesvägledning som utgår från elevens förutsättningar och behov och samtidigt speglar samhället fyller en viktig roll i detta och kan bidra till att göra det möjligt för elever att göra väl genomtänkta val.

Utredningen konstaterar att elever med funktionsnedsättning är en utsatt målgrupp och att vägledning av dessa elever ställer särskilda krav på kunskap och kompetens. Att vägledningen anpassas efter målgruppens behov är avgörande för elevernas möjligheter att övergå från skola till arbete. Vi kan därför tycka det klandervärdigt att utredningen i sina förslag överlag saknar funktionsrättsperspektiv. Man hänvisar i stället bara till att förslagen förväntas komma även elever med funktionsnedsättning till godo.

På flera ställen, bland annat i avsnittet **5.3.2 Vägledning för elever som är i behov extra stöd och hjälp**, lyfts vikten av att särskilt beakta de förutsättningar och behov som elever med funktionsnedsättning kan ha. Utredningen problematiserar här på ett bra sätt men det motsvaras sedan inte i de förslag man lägger. Av direktivet framgår att utredaren ska analysera hur studie och yrkesvägledningen kan bidra till att förbättra övergången från skola till arbete för elever med funktionsnedsättning. I de förslag som utredaren lägger saknas detta.

Positivt är samtidigt att utredningen överlag räknar in grund- och gymnasiesärskolan i sina förslag. Även här finns dock vissa brister och vi vill här hänvisa till yttranden som kommer från FUB För barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning och Autism- och Aspergerförbundet. I sina remissvar fördjupar de sina synpunkter på utredningens förslag.

I ett avsnitt på sidan 60 lyfter utredaren kortfattat frågan om elever i behov av medicinsk rådgivning. Inte heller här fullföljs detta i något av de förslag som läggs. Vi vill här hänvisa till remissvar avgivet av vårt medlemsförbund Astma-och Allergiförbundet.

I avsnittet **6.2.4 Vägledaren arbetar tillsammans med elevhälsan** sägs att en modell där studie- och yrkesvägledaren ingår i elevhälsoteamet innebär fördelar framförallt i arbetet med de elever som har behov av flera olika insatser för att klara sin utbildning. I de skolor där man valt denna modell ser man fördelarna med att samla resurserna kring de som arbetar med samma elever. Man ser studie- och yrkesvägledningen som en del i arbetet med att förebygga ohälsa, förhindra frånvaro och avhopp och att vara ett stöd för eleven genom skoltiden.

Vi ser även att detta arbetssätt bör kopplas till skolans systematiska kvalitetsarbete. Det systematiska kvalitetsarbetet är viktigt. Här kan en gemensam grund i viktiga utvecklingsfrågor och en samsyn i skolans inre arbete etableras. Det systematiska kvalitetsarbetet bör som princip omfatta all personal och de yrkesgrupper som finns i skolan. Så är inte alltid fallet. Skolverket visar till exempel i sin

rapport Tillgängliga lärmiljöer?¹ att det är vanligt att elevhälsan inte finns med i det systematiska kvalitetsarbetet. Särskilt allvarligt eftersom det tydligt riskerar att drabba elever med funktionsnedsättning i behov av extra stöd.

Vi skulle därför velat se att utredaren i sina förslag även hade lyft fram vikten av samverkan mellan elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen samt lyft fram skolans systemiska kvalitetsarbete som ett forum för att utveckla en gemensam syn och arbetssätt kring skolans studie- och yrkesvägledning.

Synpunkter på utredningens förslag

10.2 Benämningen studie- och yrkesvägledning ska ändras

Förslag: Benämningar av det som i dag ingår i skolväsendets studie och yrkesvägledning ska ändras och förtydligas i skollagen.

- Karriärvägledning ska vara det övergripande begreppet för all den verksamhet som en huvudman i skolväsendet är ansvarig för när det gäller att ge eleverna kunskap och kompetens inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet. I skollagen ska det förtydligas att karriärvägledningen kan vara såväl individuell som generell.
- Med individuell karriärvägledning ska avses den vägledning som ges i form av vägledningssamtal.
- Med generell karriärvägledning ska avses den verksamhet som, utöver individuell karriärvägledning, bidrar till att ge eleverna kunskap och kompetens inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet.
- Studie- och yrkesvägledare ska benämnas karriärvägledare.

Införandet av begreppen karriärvägledning, individuell och generell karriärvägledning samt karriärvägledare medför behov av följdändringar i skollagen, läroplanerna och andra föreskrifter. Ändringar ska införas i bilaga 2 till högskoleförordningen vad gäller benämningen studie- och yrkesvägledarexamen, som ska ändras till karriärvägledarexamen.

Funktionsrätt Sverige är tveksamma till den föreslagna ändringen av begreppet till karriärvägledning och de ändringar som följer av detta. Vi anser att dagens etablerade benämning bör behållas.

Det nuvarande begreppet är tydlig och talar om vad det handlar om. Ordet karriär innehåller flera värderingar. För många personer med

¹ Tillgängliga lärmiljöer? Rapport 440, Skolverket, 2016

funktionsnedsättning är det inte helt givet positivt. Möjligheten att göra karriär i traditionell mening är ofta i praktiken starkt begränsad. Samhällets ofta låga förväntningar på att personer med funktionsnedsättning skulle kunna göra karriär bidrar även till att upprätthålla denna negativa bild. Även för gemene man är ordet karriär inte bara neutralt kopplat till yrkesval och arbete.

Uppdelningen i Individuell och generell vägledning tycker vi är bra och tydlig. Vi tillstyrker också att ändringarna förs in i skollagen, läroplanerna och andra föreskrifter.

10.3 Elevernas tillgång till karriärvägledning ska tydliggöras och stärkas

Förslag: Bestämmelserna i skollagen om tillgång till vägledning ska tydliggöras och förstärkas. Elever i alla skolformer, utom förskolan och förskoleklassen, ska ha tillgång till karriärvägledning, såväl individuell som generell, så att deras behov inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till individuell karriärvägledning. Omfattningen av den individuella karriärvägledningen ska anpassas efter elevens behov och förutsättningar. Därutöver ska det införas bestämmelser i skollagen om att individuell karriärvägledning ska erbjudas vid vissa tillfällen och till följande elevgrupper:

- elever i grundskolan och motsvarande skolformer inför val till gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan,
- nyanlända elever som börjar i högstadiet i grundskolan eller specialskolan samt på språkinträdning i gymnasieskolan inför upprättandet av den individuella studieplanen,
- elever på språkinträdning i gymnasieskolan som har fullföljt sin utbildning och som på grund av sin ålder enligt 15 kap. 5 § skollagen inte kan påbörja en annan utbildning i gymnasieskolan, och
- elever som avser att avsluta sin gymnasieutbildning eller gymnasiesärskoleutbildning i förtid eller riskerar att inte erhålla en gymnasieexamen i gymnasieskolan. SOU 2019:4 Utredningens förslag 281 Skolverket ska få i uppdrag att vidareutveckla informationsmaterial anpassat för nyanlända. Som en följd av att benämningen studie- och yrkesvägledning ändras till karriärvägledning ska följdändringar göras i 20 och 21 kap. skollagen samt förordningen om vuxenutbildning.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag. Samtidigt menar vi att studie- och yrkesvägledningen för elever med funktionsnedsättning, både i grundskolan och i särskolan, behöver utvecklas och stärkas kompetensmässigt långt utöver de förslag som presenteras i utredningen.

Vi menar att en studie- och yrkesvägledare (SYV) också måste ha grundläggande kunskaper både om funktionsnedsättningar och funktionshinder. Särskilt behöver SYV ha kännedom om och kunna förstå konsekvenserna av funktionsnedsättningar kopplat till olika framtida studie- och yrkesval. Det kan då krävas kunskap om elever med exempelvis kognitiv problematik eller språkstörning. Även ett väl utvecklat samarbete med elevhälsan är nödvändigt. Där finns en samlad och fördjupad medicinsk och specialpedagogisk kompetens att tillgå. SYV behöver även ha samtalsmetodologiska kunskaper för att tillsammans med eleven kunna hitta vägar framåt. SYV:s uppdrag innebär att hjälpa eleven att orientera sig mot "realistiska" val i framtiden utan att för den skull begränsa elevens valmöjligheter. Det gäller särskilt särskolans målgrupp som idag sällan får realistiska valmöjligheter inför vad de kan studera eller arbeta med. För elever inom särskolan men även för elever med funktionsnedsättning i grundskolan finns tyvärr sällan positiva förväntningar på vad de ska kunna klara av.

Många studerande med intellektuell funktionsnedsättning får aldrig träffa en studie- och yrkesvägledare under sin studietid, än mindre en studie- och yrkesvägledare med specialpedagogisk kompetens och kännedom om målgruppen. Den bristande tillgången till stöd av studie- och yrkesvägledare för dessa elever bidrar troligtvis också till att det blir svårt för många elever att få information eller fatta de beslut som kan vara nödvändiga för komma ut på arbetsmarknaden. Studie- och yrkesvägledarnas kompetens behöver stärkas för att bättre kunna möta och vägleda elever med intellektuell funktionsnedsättning. Bland annat med specialpedagogisk kompetens

Vi föreslår också ett tillägg med förtydligande om att medicinsk studie- och yrkesvägledning bör ingå i individuell vägledning till dem med sådant behov samt att skollagen även ändras så att detta tydligt framgår. Det är viktigt att vägledare har både kompetens och förmåga att ge individuell vägledning till elever med medicinsk funktionsnedsättning (t ex allergi) för att på ett balanserat och

inlyssnande sätt i dialog med eleven ta hänsyn till förutsättningar och behov så eleven sedan i god tid kan göra ett genomtänkt val.

I den individuella vägledningen bör därför ges information om både möjligheter och risker vid studie- och yrkesval som är förenade med medicinska funktionsnedsättningar som t ex allergi. Vid generell vägledning, som omfattar alla elever, bör man även informera översiktligt om olika yrkens arbetsmiljöförhållanden, risker och hur man bör arbeta på ett hälsosamt sätt.

Många elever kommer inte att kunna följa normen om att arbeta 100 procent som konsekvens av sin funktionsnedsättning. Detta torde i någon mån vara känt faktum redan under skoltiden. Det borde därför finnas utrymme inom SYV:s mandat alternativt inom andra delar där arbetsmarknadskunskap (framtidsväl) ingår att informera om hur det ser ut om man inte kan jobba full tid, till exempel om man har en begränsad arbetsförmåga: kan man få stöd? Vem ger stöd? Hur fungerar det med lönebidrag? Vem har rätt till lönebidrag? Vilka rättigheter har jag? Och mycket mer. Även sysselsättning inom daglig verksamhet är något många elever måste få bättre information om.

10.4 Karriärvägledarens uppgifter ska tydliggöras

Förslag: Karriärvägledarens uppgifter ska tydliggöras i skollagen. Den individuella karriärvägledningen ska utföras av en karriärvägledare. För att få anställas utan tidsbegränsning som karriärvägledare ska den sökande liksom i dag ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet. Den möjlighet som finns i dag att anställa den som inte uppfyller dessa krav för högst ett år i sänder ska fortsättningsvis gälla. Bedömning: På sikt bör det i skollagen införas krav på en karriärvägledarexamen enligt bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) eller utbildning som kan anses motsvara kraven i en sådan examen för att få anställas utan tidsbegränsning som karriärvägledare.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.5.1 Framtidsväl ska införas i grundskolan och motsvarande skolformer

Förslag: Framtidsväl ska införas som en del av utbildningen i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan. Framtidsväl ska komplettera övriga former av generell karriärvägledning och bidra till att utveckla och bredda elevens kunskaper om samhälls- och arbetsliv inför

kommande studie- och yrkesval. Det ska även vara möjligt för skolhuvudmännen att erbjuda framtidsval till elever i gymnasieskolan inom introduktionsprogrammen yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkin introduktion. Framtidsval ska genomföras av en karriärvägledare. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om framtidsval. Sådana föreskrifter får innebära att framtidsval endast ska finnas i vissa årskurser. Av skolförordningen ska det framgå att framtidsval ska innehålla områdena val och framtidsplanering, arbetsliv och samhälle samt utbildningsvägar och yrkesområden. Skolverket ska få i uppdrag att ta fram det närmare innehållet i framtidsval. Skolverket ska även få i uppdrag att ta fram kompetensutvecklingsinsatser för verksamma karriärvägledare, i syfte att stärka karriärvägledares kompetens att genomföra framtidsval.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.5.2 Garanterad tid för framtidsval

Förslag: Framtidsval i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan ska tilldelas 80 garanterade timmar på högstadiet. Det ska framgå av skollagen att den totala undervisningstiden i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan även innefattar tid för framtidsval. Undervisningstiden i elevens val ska minskas till förmån för framtidsval med motsvarande omfattning.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag. Vi befarar dock att det kan visa sig svårt att genomföra 80 garanterade timmar för framtidsval. Positivt att förslaget gäller samtliga skolformer på grundnivån. Särskilt viktigt med tanke på att sär- och specialskolans målgrupper och elever med funktionsnedsättningar generellt har sämre förutsättningar på arbetsmarknaden.

Elevens val fungerar ibland som extra stöd för elever som har behov av att arbeta extra i ett ämne (trots att det inte är syftet med elevens val) – här vill vi betona att det nya inslaget inte får bli på bekostnad av extra stöd till elever.

10.5.3 Uppgifter om elevens deltagande i framtidsval ska dokumenteras i betygsdokumenten

Förslag: Uppgifter om elevernas deltagande i framtidsval ska finnas med i slutbetyg, terminsbetyg och avgångsintyg

Funktionsrätt Sverige avstyrker förslaget. Vi ser inte varför det skulle vara viktigt eller för vem det är viktigt att detta syns i betygen? Deltagandet är ju inte betygssatt. Det är väl själva kunskapen och informationen, och hur den därefter landar i eleven

som betyder något, inte att det dokumenteras i elevens olika betyg. Det måste vara möjligt att följa upp elevers deltagande i Framtidsval på annat sätt.

10.5.4 Stärkt karriärvägledningperspektiv i grundskolan och motsvarande skolformer

Förslag: Karriärvägledningperspektivet ska stärkas i grundskolans, grundsärskolans, specialskolans och sameskolans ämnen. Skolverket ska få i uppdrag att se över kursplanerna i berörda skolformer och föreslå hur den generella karriärvägledningen kan utvecklas och stärkas, med särskilt fokus på låg- och mellanstadiet.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.5.5 Stärkt karriärvägledningperspektiv i utbildningen på gymnasial nivå

Förslag: Karriärvägledningperspektivet ska stärkas i gymnasieskolans och gymnasiesärskolans ämnesplaner. Skolverket ska få i uppdrag att se över och föreslå hur den generella karriärvägledningen kan utvecklas och stärkas i de inledande kurserna i ämnesplanen för samhällskunskap i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan samt se till att de bygger vidare på de kunskaper eleverna har fått tidigare. Bedömning: Kursen arbetslivets villkor i ämnet samhällskunskap i gymnasiesärskolan bör bli möjlig att välja för alla elever inom programfördjupningen eller inom det individuella valet på de nationella programmen i gymnasiesärskolan. Skolverket bör ges i uppdrag att se över kursen arbetslivets villkor så att den bygger vidare på de kunskaper som eleverna har fått i grundskolan och i den reviderade inledande kursen i samhällskunskap i gymnasiesärskolan.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.7 Uppdrag till Skolverket om översyn av läroplanerna

Förslag: Skolverket ska få i uppdrag att se över läroplanernas skrivningar om studie- och yrkesvägledning och föreslå nödvändiga konsekvensändringar i enlighet med utredningens förslag i avsnitt 10.2–5 om ändrade benämningar, olika former av karriärvägledning, tillgången till karriärvägledning vid vissa tillfällen, karriärvägledarens uppgifter och framtidsval.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.8 Huvudmannen ska ha en plan för karriärvägledning

Förslag: Huvudmannen ska se till att det upprättas en plan för karriärvägledning. Planen ska innehålla en redogörelse för hur elevernas behov av karriärvägledning ska tillgodoses och hur arbetet med karriärvägledningen ska samordnas. Av planen ska det även framgå hur samverkan med det omgivande samhället ska ske.

Bedömning: Arbete med planen bör ske som en del av huvudmannens systematiska kvalitetsarbete enligt 4 kap. 3 § skollagen. Planen bör även innehålla uppgifter om hur huvudmannen organiserar karriärvägledningen och hur vägledningsresurserna fördelas efter elevernas olika förutsättningar och behov. Vidare bör planen innehålla uppgifter om hur verksamheterna ska motverka att eleverna begränsas i valet av utbildning och yrkesverksamhet utifrån föreställningar om kön eller utifrån social eller kulturell bakgrund.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag. Här bör också kommunen koppla på arbetet med det aktivitetsansvar man har när det gäller unga som varken arbetar eller studerar. En sådan plan skulle därmed kunna verka preventivt för att färre unga ska hamna i målgruppen för aktivitetsansvaret.

Vi anser dock att det behövs mer för att det på riktigt ska bli skillnad för elever med funktionsnedsättning avseende deras möjligheter på arbetsmarknaden. Därför anser vi att förslaget om en nationell etableringssamordnare för unga med funktionsnedsättning måste bli verklighet. Förslaget presenterades i utredningen *Vårt gemensamma ansvar – för unga som varken arbetar eller studerar (SOU 2018:11)*. Förslaget känns än mer angeläget nu då Arbetsförmedlingens uppdrag ju med största sannolikhet förändras vilket kommer att påverka deras förmåga att stödja personer som har svårare att komma ut på arbetsmarknaden.

10.9 Ändring av Arbetsförmedlingens instruktion

Förslag: Arbetsförmedlingens instruktion ska ändras så att det framgår att myndigheten särskilt ska samverka med huvudmän inom skolväsendet.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag. Allt som gynnar samverkan och samordning mellan olika aktörer är bra men vi känner en samtidigt stark oro inför de förändringar som Arbetsförmedlingen just nu står inför. Särskilt ser vi risker som rör hur stödet till personer med funktionsnedsättning i framtiden kommer att se ut.

Arbetsförmedlingens projekt *Gör plats!* (tillsammans med Försäkringskassan och Myndigheten för delaktighet) pekar på några förbättrande insatser för att öka chansen för anställning hos personer med intellektuell funktionsnedsättning, vilka bör beaktas:

- Underlätta övergångar
- Minska etableringssvårigheter
- Stärka den kontinuerliga studie- och yrkesvägledningen

SYV:s roll lyfts även här alltså, och vi tror att förslagen som lyfts i den här utredningen behöver ha ett särskilt fokus på de som står allra längst från arbetsmarknaden när det gäller verkningsfulla angreppssätt för att öka deras chanser till framtida arbete, också i former för hur SYV arbetar till exempel att insatserna måste vara kontinuerliga över tid.

10.10 Ändring av Skolverkets instruktion

Förslag: Av Skolverkets instruktion ska det framgå att myndigheten särskilt ska stödja huvudmännens karriärvägledning.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.11 Kompetensutvecklande insatser samt stärkt karriärvägledningsperspektiv i högskolornas examensbeskrivningar för lärarutbildningarna

Förslag: Skolverket ska få i uppdrag att ta fram kompetensutvecklingsinsatser för verksamma lärare och rektorer. Syftet med insatserna ska vara att stärka den generella karriärvägledningen i skolväsendet. Skolverket, tillsammans med Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM), ska få i uppdrag att stödja huvudmännen i hur karriärvägledning till målgruppen för grundsärskolan, gymnasiesärskolan och särskild utbildning för vuxna kan utvecklas. I det uppdraget ska särskilt uppmärksammas hur karriärvägledares kompetens inom området kan förbättras. Ändringar ska även göras i bilaga 2 till högskoleförordningen av examensbeskrivningarna för grund- och ämneslärarutbildningar vad gäller krav på kunskaper om ämnesspecifika perspektiv på karriärvägledning i undervisningen.

Bedömning: Befattningsutbildningen för rektorer bör innehålla moment om arbetet med karriärvägledning.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag och delar utredarens bedömning att befattningsutbildningen för rektorer bör innehålla moment om arbetet med studie- och yrkesvägledning.

10.12 Fler möjligheter att utbilda sig till karriärvägledare och en översyn av grundutbildningen

Förslag:

- Malmö universitet, Stockholms universitet och Umeå universitet ska tillföras medel för att utöka antalet platser på studie och yrkesvägledarprogrammet på grundnivå.

- Ovan nämnda lärosäten ska ges ett samordnat uppdrag att se över innehållet i utbildningen på grundnivå. I uppdraget ska det också ingå att utreda och lämna förslag på hur fler kan ges möjlighet att disputerade inom karriärvägledning.
- Vidare ska det ingå i det samordnade uppdraget att se över hur fler lärosäten med relevanta förutsättningar kan erbjuda den kortare utbildningen till studie- och yrkesvägledare som riktar sig till personer med annan högskoleutbildning kan utökas.
- Något av lärosätena som erbjuder utbildning till studie- och yrkesvägledare ska tillföras medel för att samordna och erbjuda vidareutbildning för verksamma vägledare som utan avsedd utbildning, i enlighet med vidareutbildning för lärare (VAL). Bedömning: För att utbildningarna ska bli attraktiva kan man överväga att också införa ett tillfälligt utbildningsbidrag riktat till verksamma vägledare som önskar påbörja den kortare utbildningen som beskrivs ovan, eller att erbjuda dessa individer det högre bidraget inom studiestödet.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag.

10.13 Uppdrag till Skolverket om digitala vägledningsverktyg

Förslag: Skolverket ska få i uppdrag att se över befintliga digitala verktyg för karriärvägledning och föreslå hur systemen kan utvecklas och anpassas efter elevernas behov. Skolverket ska även få i uppdrag att se över hur möjligheten till interaktivitet på bästa sätt kan tillhandahållas. Ansvar för utveckling och förvaltning av en sådan interaktiv digital tjänst bör på sikt framgå av Skolverkets instruktion.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag. Vi ser positivt på utredningens förslag om en nationell offentligt finansierad, tillförlitlig och neutral, heltäckande och samlad, digital interaktiv vägledningstjänst som utgår från den breda målgruppens behov och förutsättningar.

Digitala verktyg kan hjälpa men också stjälpa när tillgängligheten brister. Det behöver därför det säkerställas fullt ut att dessa även fungerar för elever med funktionsnedsättning, exempelvis för elever med kognitiva funktionsnedsättningar som dyslexi och autism. Vi håller med utredningen om att vissa elever är relativt självgående och behöver mindre stöd i form av personliga vägledning och där kan ett digitalt verktyg vara ett bra komplement. Det bör kunna frigöra mer tid för SYV för elever som har större behov av individuell handledning inför framtida studie- och yrkesval.

Vi stödjer utredningens förslag att Skolverket ges i uppdrag att ansvara för utveckling och förvaltning av en sådan digital och interaktiv vägledningstjänst. Likaså att den kan kopplas ihop med andra myndigheters digitala verktyg som stödjer vägledning. Vi ser att även SPSM bör ha en viktig roll i detta utvecklingsarbete. Det krävs ett tydligt användarfokus där de funktionsrättsorganisationer som företräder elever med funktionsnedsättning, inte minst med kognitiva funktionsnedsättningar, måste tas med i arbetet.

Vi föreslår också att den digitala vägledningstjänsten bör omfatta information om hälsorisker i arbetsmiljön och myndighetskrav kopplat till arbete i olika yrken. Här föreslår vi att Skolverket ges i uppdrag att samverka om vägledningstjänsten med bland annat Centrum för Arbets- och Miljömedicin i Region Stockholm för att komplettera med det medicinska vägledningsspektivet.

Med vänlig hälsning
Funktionsrätt Sverige

Elisabeth Wallenius
Ordförande